

tentus sit, satisfaciet ex perfecta justitia, et absque alia remissione, quia nimirum cum actione restituendi conjungitur quidam formalis vel virtualis contractus emptionis et venditionis equi; in quo contractu voluntarie ineundo nulla fit gratia, quæ justitiam diminuat. Idem est in eo, qui stuprum intulit virgini: per se enim non satisfaciet pecunia, si aliter potest integre resarcire injuriam ejus, et maxime si intercessit promissio; nihilominus si pactum novum fiat, et secundum communem æstimationem æquivalens pecunia detur, æqualitas justitiæ perficietur; sic enim potest qualitas unius rei melioris ordinis quantitate alterius etiam inferioris compensari, ut nunc suppono. Unde facile constat ratio hujus secundi dicti, quia, quoties una res pro alia æquali secundum moralem æstimationem compensatur vel commutatur, servatur æquitas justitiæ, etiamsi voluntas commutandi mere libere et sine ulla obligatione fiat; imo, licet aliquis rogatus consentiat commutationi, et in eo gratiam aliquam facere videatur, illa non est talis ut diminuat æquitatem justitiæ, quia non est de re distincto pretio aut valore æstimabili, sicut dicitur de beneficio mutuandi. Ergo medio novo pacto æquo et justo, optime fieri potest ut solutio præmii æqualis, quæ alias non esset satis ad explendum omnino integre aliquod debitum justitiæ, ratione novi pacti sufficiat.

54. *Corollarium primum.* — *Cur meritum ex condigno supponat pactum, nec tamen ex eo minuatur justitia.* — Atque hinc intelligitur primo, sicut hoc pactum est necessarium in tali casu, ut talis solutio sit ex justitia æqualis, ita eadem vel majori ratione esse necessarium præcedens pactum, quando non præcessit debitum, cujus solutio fiat, sed de novo alius constituendus est debitor justitiæ per donationem alicujus rei ab alio factam; quia ibi etiam cogitur seu obligatur alius ad commutationem faciendam; ad hoc autem obligari non potest ex justitia, nisi in vi alicujus pacti voluntarii; quia hoc non interveniente, potest unusquisque jus in rem suam retinere, et illud non remittere etiam pro re alia æquali. Et hæc est ratio cur ad meritum de condigno, ut in eo intercedat vera justitia, debet supponi pactum, et illud positum non diminuit justitiam. Quando enim homo meretur, non solvit debitum, sed potius constituit alium debitorem, et quasi commutat, et emit præmium pro merito; quantumvis autem meritum sit æquivalens præmio, non potest is,

qui meretur, obligare alium ex justitia commutativa ad commutationem faciendam, per sese, et ex vi voluntatis suæ, nisi pactum supponatur; illo autem posito, ex vi justitiæ oritur obligatio ad solvendum. Neque aliunde diminuitur justitia, quia supponimus commutationem fieri cum morali æqualitate; quod autem pactio sit liberalis, non diminuit æqualitatem justitiæ.

55. *Secundum.* — Secundo intelligitur ex dictis quomodo in satisfactione justorum, et multo magis Christi, intercedere possit vera ratio justitiæ, quamvis necessario supponatur pactum, seu ordinatio divina. Nam, licet pœnalitates hujus vitæ voluntarie assumptæ a justis, habeant quemdam moralem valorem æquivalentem, in ratione satisfactionis, satisfactioni purgatorii, Deus tamen per sese, et nullo supposito pacto, non obligabatur ad hanc commutationem faciendam; et ideo, seclusa promissione Dei, non possent homines justis obligare ipsum ex justitia suis operibus pœnalibus ad remittendam purgatorii pœnam; at vero, supposita divina lege, jam justus vere solvit suum debitum per has pœnas, quia moraliter habent æqualitatem in valore, et alioqui jam est lege stabilita commutatio, vel (ut sic dicam) utrinque acceptata. Similiter est, quod peccator, ex vi sui reatus, obnoxius est in sua persona pœnam sustineat, quam posset Deus determinate exigere, et nullam commutationem quoad hoc acceptare; at vero postquam promissit, et statuit ut unus justus posset pro alio satisfacere, jam in illa satisfactione et commutatione intervenit justitia, quia inter actiones est æqualitas, et alias commutatio fundatur in novo pacto.

56. *Objectio.* — *Solutio.* — Hoc ipsum ego alibi explicui humano exemplo de illo, qui habet captivum jure belli, quem absolute non tenetur ex justitia libertate donare, etiam pretio oblato; si tamen accedat pactum, jam erit obligatio justitiæ. Quod optime intelligitur, si præcessisset pactum inter principes, et unusquisque teneretur redimere captivos justo pretio oblato. Quod exemplum dicunt aliqui non esse ad rem; quia, cum quis habet aliquem captivum, ipse dominus non est læsus ab aliquo, neque illi aliquis debitor est; et consequenter, qui offert pretium pro captivo, non satisfacit pro aliquo debito, vel jure. Sed hoc non ita est: nam captivus jure belli servitutem sustinet, tanquam pœnam, ratione injuriæ per debellationem commissæ; ergo, et supponitur dominus læsus, id est, in-

SECTIO TERTIA.

SITNE IN DEO VERA AC PROPRIA DISTRIBUTIVA JUSTITIA.

1. *Prima assertio.* — Hæc est altera species particularis justitiæ, in qua explicanda eadem dicendi rationem servabimus: prius enim de perfectione illius secundum se, deinde prout in Deo reperitur, dicemus. Primum igitur dicendum est, in conceptu formalis justitiæ distributiæ ut sic, nullam includi imperfectionem, sed dicere ex se perfectionem simpliciter simplicem. Hanc conclusionem ostendam infra auctoritate; nunc ratione declaranda est. Quod dupliciter fieri potest: primo, excludendo imperfectiones, quæ ab aliquo excogitari possent; secundo, directe declarando propriam rationem justitiæ distributiæ. Prius vero oportet supponi id, quod de hac justitia docent Aristoteles, lib. 1 Ethic., cap. 2 et 3; D. Thomas, 2. 2. quæst. 61, artic. 2, et alii communiter, scilicet, munus justitiæ distributiæ esse geometricam æqualitatem inter multos constituere in jure eis reddendo, seu in distribuendis bonis communibus inter illos. Quo fit, ut ad plures personas, ad minimum duas, et totidem jura, seu res illis reddendas respiciat cum proportionalitate, seu proportionem proportionum, id est, quod sicut se habet persona ad personam in merito, seu alio jure aut dignitate, ita se habeat præmium, seu res uni conferenda, ad rem dandam alteri, et inde resultet dicta proportio, quod, sicut una persona se habet ad unum præmium, ita alia ad aliud. Hoc ergo posito, inquiri quid imperfectionis in hoc munere justitiæ distributiæ inveniatur; nam si in hoc nulla est, neque ipsi justitiæ distributiæ secundum se imperfectio aliqua tribui potest. Quia vel nullum aliud munus habet, vel certe, si aliud habet, est huic simile; et in hoc virtute includitur. Ut, verbi gratia, quando hæc justitia non distribuit rem inter multos, sed totam rem confert digniori, considerans illius jus per comparisonem et proportionem ad alios; vel fortasse etiam interdum potest unam rem uni conferre, proportionem tantum dignitatis ejus intuendo, ut infra videbimus; in his enim actionibus non potest major ratio imperfectionis assignari, quam in prima magisque usitata.

2. *Prima ratio.* — Quod ergo in illo munere

juria affectus; et captivus semper manet debitor, quandoquidem juste tali pœna afficitur; et consequenter, redemptio talis captivi est quædam pœnæ commutatio, et prioris injuriæ quædam satisfactio. Ad hanc autem commutationem non poterat dominus ex justitia cogi, quia liberum illi esset hunc punire pœna servitutis, quia jure gentium hæc est definite introducta; et nihilominus præsupposito pacto, justitia cogeret ad commutationem faciendam. Cum autem dicimus dominum esse læsum, et injuriam esse passum, etc., ne quis forte decipiatur, non agimus de proxima seu particulari persona habente dominium talis servi, sed de Principe seu Republica cui bellum injustum illatum est; cuius jus censetur transferri ad quemlibet particularem dominum. Optime ergo declarat illud exemplum fieri posse, ut aliqua compensatio pœnæ, secluso pacto, non habeat æqualitatem justitiæ, id est, non sit efficax ad inducendam justitiæ obligationem de tali compensatione acceptanda, nec per sese reducat inæqualitatem factam ad æqualitatem justitiæ, et tamen quod interveniente pacto hæc omnia habeat. Quod si hæc vera sunt etiam inter creaturas, multo magis inter homines et Deum; quia cum sit supremus dominus, non potest obligari ad ullam satisfactionem creaturæ acceptandam, præter eam quam ipse ordinaverit, vel ex pacto et promissione sua instituerit.

57. *Ad rationem in secunda objectione factam respondetur.* — Ex his ergo satis responsum est secundæ objectioni, quæ erat de æqualitate satisfactionis. Unde ad rationem ibi factam respondetur in forma, æquivocationem committi in voce æqualitatis, seu æqualis satisfactionis, quia potest esse æqualis in morali valore, et æstimatione, non tamen in proportionem (ut sic dicam) ad solvendum debitum seu pœnam; quia potest esse definita ad talem speciem pœnæ, seu rei debiti; quo non obstante, fieri potest, interveniente pacto, ut illa satisfactio jam sit ex justitia æquali et proportionata, non quia ex pacto accipiat valorem vel dignitatem, sed quia ex pacto facta est nova commutatio in æquale, quæ fieri potest sine justitiæ diminutione, ut declaratum est. Et hæc sufficiant de justitia commutativa.

nulla includatur imperfectio, probatur, quia neque ex communi ratione justitiæ aut debiti, neque ex propria et specifica. Prior pars constat ex dictis in primo puncto, de justitia in communi. Posterior probatur, tum ex similitudine rationum, nam omnes, quas ibi adduximus, hic cum proportione applicari possunt; tum etiam ex propria materia, in qua versatur hæc justitia. Nam distribuere bona communia inter membra communitatis, per se statim apparet esse munus superioris et principis; servare autem in hac distributione proportionem meritorum et dignitatum, præ se fert sapientiam et rectitudinem. Quid ergo imperfectionis in hoc munere secundum se spectato excogitari potest? Num, quod is, qui ex justitia distribuit bona, non sua, sed aliena distribuit, quod imperfectionem supponit, quia hujusmodi distributor videtur esse tanquam alterius dispensator? At hoc non ita est, nam potest quis distribuere sua propria bona, aliis jure tamen aliquo seu titulo debita; tali nimirum debito, quod imperfectionem non includat juxta superius tractata. Quod si quis dicat eum, qui distribuatur bona sua, distribuendo facere non sua, quod imperfectionis est, respondemus falsum esse assumptum, loquendo de distributione honorum in tota sua amplitudine, ut jam satis in superioribus tractatum est; nam quoad hoc eadem est ratio de distributione, et de quacumque alia donatione, sive justa, sive liberali.

3. *Solutio aliquorum.*—Unum video ab aliis auctoribus magis insinuatam (distincte enim hoc non attingunt), videlicet, ideo distributivam justitiam servare illam æqualitatem proportionum, quia non potest perfectam æqualitatem rei ad rem facere, quod imperfectionis est; ideoque imperfectionem in tali justitia includi. Assumptum declaratur in humano, verbi gratia, debitore; nam si plures habeat creditores inæquales, et unicuique possit reddere quantum illi debet, etiamsi, dum id facit, consurgat inter illos geometrica proportio (nam, sicut is qui habet tale jus recipit decem, ita qui habet jus duplo majus recipit viginti), nihilominus tamen distributiva justitia ibi nihil operatur, quia est alia quæ per se respicit æqualitatem rei ad rem in singulis creditoribus. At vero si quis debitor, habens plures creditores inæquales, non possit omnibus et singulis integrè satisfacere, secundum rectam rationem, debet geometricam æqualitatem in persolvendis debitis servare; ut nimirum quantum unus excedit alium in quan-

titate juris, seu debiti, tantum etiam excedat in quantitate solutionis sibi factæ; quæ proportio illic per se respicitur, et ideo jam ibi distributiva justitia operatur. Argumentum ergo est justitiam distributivam tunc solum operari, quando non potest perfecte æqualitas fieri per divisionem bonorum inter multos; constat autem hoc supponere imperfectionem, et consequenter illam etiam formaliter involvere; nam imprimis necesse est supponere bona illa, quæ distribuuntur, finita esse, et imperfecta, et insufficientia ad explenda secundum æqualitatem humana jura. Deinde supponitur imperfectio in distribute, quia non potest unicuique solve quantum ei debetur. Denique talis justitia intra latitudinem justitiæ respicit imperfectum objectum; objectum enim justitiæ est æqualitas; æqualitas autem tantum geometrica imperfecta est; tunc enim illa servatur, et quasi substituitur, quando perfecta fieri non potest, ut declaravimus; ergo justitia, quæ hanc solam æqualitatem per se respicit, imperfecta est.

4. *Refutatio.*—*Proportio geometrica in justitia distributiva non excludit arithmetica.*—Totus hic discursus nititur in falso fundamento: justitia enim distributiva per se non requirit ut, quando inter multos servatur proportio geometrica, non possit cum singulis arithmetica servari, nulla enim ratione vel auctoritate talis necessitas ostendi potest. Et exemplum illud, quod ad hoc declarandum adductum fuit, habet aliam causam, ut postea dicam. Et ratione probatur: quia illæ duæ proportionem non necessario inter se pugnant, sed potest optime geometrica in arithmetica fundari; nam, sicut se habet integer denarius diurnus ad laborem integri diei, ita se habet dimidia pars denarii ad laborem semidiei; et tamen in utraque illarum distributionum servatur perfecta æqualitas arithmetica laboris ad mercedem. Licet ergo justitia distributiva per se respiciat æqualitatem geometricam, non propterea supponit intrinsece ac per se imperfectionem in arithmetica æqualitate, sed ea non obstante potest aliam per se respicere, non quia imperfecta sit; nam in suo ordine est perfectissima, et per se non supponit imperfectionem, ut ostendi; sed quia est æqualitas (ut ita dicam) communitatis, seu inter multos, quæ ex hac parte excellit in perfectione, quia est veluti bonum commune, quod excellentius est.

5. Et declaratur exemplis: tum in Deo, de quo infra; tum etiam in hominibus; nam, si

Rex potentissimus duces, signiferos, et alios communes milites condignis præmiis velit afficere, etiamsi tot habeat bona vel divitias, ut unicuique possit dare quantum, secundum rectam rationem, considerata dignitate et labore ejus, meretur, nihilominus justitiam distributivam inter eos servabit; cur enim si esset impotens ea usus fuisset, non vero si potens sit? Quin potius, licet aliis daret quantum eorum dignitas et labor meretur, si aliquorum personas acciperet, et ultra debitam proportionem daret, jam in hoc justitiam distributivam violaret, nisi alioqui esset supremus dominus, qui quoad illum excessum non distribueret communia bona, seu præmia, sed donaret bona sua, in quo non ageret contra justitiam, sed, solum negative, non operaretur ex justitia; ergo stante æqualitate singularum personarum ad res suas, et potestate in distribute ad illam æqualitatem faciendam, adhuc potest justitia distributiva æqualitatem geometricam servare; non est ergo illa imperfectio de intrinseca ratione hujus justitiæ. Adde insuper interdum fieri posse, ut respectu singulorum ultra æqualitatem saltem sub aliqua consideratione fiat retributio, et nihilominus quod in illomet excessu justitia distributiva servet æqualitatem suam; ut si, verbi gratia, centum mille aurei ex instituto Reipublicæ omnino sint tali die inter milites distribuendi cum proportione debita, et contingat milites esse paucos numero, parumque laborasse, etc., tunc, considerata per se uniuscujusque dignitate, videri possunt singuli plus recipere quam per se mereantur; et nihilominus, propter communem distributionem, servari debet inter eos proportio geometrica; ergo hoc munus non necessario supponit imperfectionem potestatis in dante, neque penuriam divitiarum, aut aliquid simile.

6. *Proportio geometrica servari potest ex justitia commutativa.*—Exemplum autem illud, quod de humano debitore afferebatur, non est omni ex parte verum, neque utriusque justitiæ propriam rationem attingit. Verum est quidem debitorem, qui integrè solvit plura debita, æqualia vel inæqualia, non uti justitia distributiva, licet geometrica proportio ex ejus actionibus resultet; quia illa non est per se intenta, et quia in actione circa singulos nullo modo consideratur respectus vel proportio ad alios, sed omnino ex accidenti conjungitur. Quod autem de alio membro dicitur, mihi non placet; nam, licet hujusmodi

debitor impotens sit ad solvendum integrè singulis debitoribus, et ideo per se respiciat proportionem inter illos, ut justitiam servet, nihilominus totum illud est munus justitiæ commutativæ, et non distributivæ, prout hæc virtutes inter homines distinguuntur. Quod probatur primo, quia ipsa justitia commutativa nunc obligat ad eam proportionem geometricam servandam; nam contra talem justitiam peccat tunc, qui eam non servat, quod nemo negat. Addere autem concursus et obligationem alterius virtutis, est impertinens, cum una sufficiat; alias daretur unus simplex actus virtutis, qui non posset nisi a duabus virtutibus simul elici. Secundo a priori declaratur, quia tunc proportio ad alterum non attenditur, nisi quatenus ex illa pendet quantitas quæ hic et nunc debetur huic creditori, omnibus circumstantiis pensatis; est ergo illa æqualitas geometrica tunc tanquam circumstantia servanda propter æqualitatem arithmetica; ergo ad eandem virtutem spectat ad quam pertinet æqualitatem arithmetica servare, quæ est justitia commutativa. Quod practice ita declaratur; nam, si quis debeat duobus hominibus centum, unicuique quinquaginta cum omnibus conditionibus æqualibus, et tantum habet quinquaginta, quibus satisfaciat utrique: si uni det triginta, et alteri viginti, unum tantum peccatum committit, contra justitiam commutativam, quod in hoc solum consistit, quod huic non dat quinque, quæ ex justitia commutativa hic et nunc illi dare tenebatur. Unde si non dedisset alteri illa quinque, id est, si non dedisset illi triginta, sed tantum viginti quinque, alia vero quinque sibi retinisset, idem genus peccati committeret respectu alterius læsi; non tamen quicquam peccasset dando alteri viginti quinque, quamvis non servaret proportionem geometricam. Et qui illa viginti quinque recipit, potest juste illa retinere, etiamsi plus receperit quam alius: quia non plus recipit, quam debitor posset et deberet illi dare; ergo signum est totum illud negotium esse justitiæ commutativæ, distributivam autem ibi nec violari, nec operari.

7. Ratio autem a priori est, quia eadem virtus respicit omnes circumstantias, quæ ad suum medium constituendum necessariae sunt. Et ideo si æqualitas geometrica solum consideratur ut circumstantia necessaria ad servandam æqualitatem debitam ex justitia commutativa, ad eandem virtutem spectat illam servare. Ut in exemplo etiam supra posito,

de mercenariis ex denario diurno; nam, si quis illorum dimidiam, vel aliam partem aliquotam diei laborando consumpsit, ad reddendam ei mercedem æqualem secundum justitiam commutativam, necesse est pendere ut eam proportionem servet tanta pars stipendii ad totum diem, quam servat talis pars diei ad totum diem, quæ est proportio geometrica; et tamen non propterea illa retributio pertinet ad justitiam distributivam, sed tantum ad commutativam. Et confirmatur a simili; nam quando sunt plura debita, quæ non possunt simul solvi, sed successive, ratio autem justitiæ postulat ut servetur proportio in ordine temporis, ut nimirum, cæteris paribus, antiquius debitum prius solvatur, quam proportionem eadem justitia commutativa respicit; quia, positis illis circumstantiis, necessaria est ad servandam æqualitatem arithmetica, quatenus hic et nunc servari potest; ergo idem dicendum est in præsentia. Et proportionale argumentum sumi potest ex ordine charitatis, et idem est cum proportione de misericordia. Inclinat enim charitas ad plura objecta diligibilia, ad unumquodque tamen secundum gradum suum; et ideo in beneficentia vel subventionem misericordiam, quando non potest omnibus subvenire, prout unicuique necesse est, proportionem servat inter plura, considerata in unoquoque necessitate et qualitate, et aliis conditionibus, quæ ad moralem proportionem conferre possunt; quam proportionem eadem virtus respicit et observat, quia tunc est circumstantia necessaria ad servandum medium, et obligationem talis virtutis.

Ratio justitiæ distributiæ declaratur.

8. *Prima ratio.* — *Refutatur quædam responsio.* — Atque ex his exemplis et virtutibus inferri videtur, rationem justitiæ distributiæ non consistere adæquate, atque præcise vel formaliter, in constituenda illa æqualitate proportionis geometricæ. Primo quidem, quia etiam aliæ virtutes, quæ sunt ad alterum, eandem æqualitatem sæpe constituunt, ut de justitia commutativa ostensum est, et suo modo de misericordia; nam, si quis ex misericordia tenetur distribuere centum, ex eadem misericordia inclinatur, vel etiam obligatur ut magis indigenti plus tribuat cum proportionem. Idem præterea invenimus in virtute observantiæ, quæ unicuique defert honorem

secundum gradum suum; quod si plures sunt honorandi, inter eos servat proportionem geometricam. Idem invenietur in virtute dulciæ et religionis suo modo. Dicet fortasse aliquis, has virtutes per accidens servare illam proportionem; quando tamen per se et ex intentione servatur, semper esse munus justitiæ distributiæ. At hoc facile ex dictis impugnatur, quia ostensum est justitiam commutativam aliquando per se, et ex intentione servandi debitum sibi medium, tenere dictam proportionem inter multos; idemque de misericordia ostendimus intra terminos suæ obligationis. Et in observantia videtur id manifestius, et magis per se, quia honoris quantitas juxta hominum æstimationem sæpe est potius comparativa quam absoluta, scilicet in prælatione unius ad alium in titulo, in loco, et in aliis signis honoris, quanquam interdum etiam sit absoluta; ergo etiam aliæ virtutes sæpe per se respiciunt illam æqualitatem; ergo signum est illam non esse formale objectum unius virtutis specificæ, quia quod commune est multis, non potest esse proprium unius, nec possunt variæ virtutes proprium munus alicujus virtutis specialis, distinctæ ab ipsis, per se ac formaliter et sub eodem motivo exercere.

9. *Secunda ratio.* — *Responsio.* — *Refellitur.* — Secundo et principaliter augeo difficultatem: nam, licet demus justitiam distributivam sæpius per se intendere illam æqualitatem, non tamen semper et in omnibus actibus suis illam servat; ergo non potest illa æqualitas esse adæquatam formale objectum, seu motivum talis virtutis, quia virtus non potest aliquem actum exercere extra objectum suum formale. Antecedens patet communi exemplo de electione ad beneficium vel ad cathedram, ubi non fit distributio inter multos, cum supradicta proportione, sed totum beneficium datur digniori. Responderi potest ibi considerari et servari æquitatem proportionis juxta comparationes personarum, et hoc satis esse ad rationem justitiæ distributiæ. Sed contra, quia revera ibi nulla servatur proportio geometrica aut arithmetica, sed solum illa æquitas, scilicet, ut dignior præferatur, quæ non consistit in proportionem, sed in jure, quod habet ad talem rem dignior comparatione minus digni; quod longe diversum est a comparatione proportionum: sicut dicebam supra, antiquius debitum hic et nunc præferendum esse, in solutione, recentiori, cæteris paribus, quæ est etiam

comparatio quædam, quæ non pertinet ad justitiam distributivam. Et judex in ferenda sententia tenetur favere parti, quæ meliores habet probationes facti et juris, etiamsi pars adversa habeat alias probabiles; quæ est etiam quædam comparatio personarum litigantium, in jure fundato in probatione, quæ se habet sicut dignitas personæ in alio casu de beneficio; et nihilominus illa comparatio non pertinet proprie ad justitiam distributivam, sed potius ad commutativam. Ac denique illa æquitas, quæ servatur in dando beneficio digniori, plus differt a proportione geometrica, quam hæc differt ab arithmetica; si ergo illæ duæ constituunt diversas species justitiæ, a fortiori illa non pertinebit ad justitiam distributivam, sed ad aliam.

10. *Aliorum responsio.* — *Rejicitur.* — Propter hoc vero dicere posset aliquis, talem actum non pertinere ad justitiam distributivam, sed ad commutativam, quia in eo magis attenditur proportio, seu æqualitas rei ad rem, id est, inter jus dignioris, et beneficium quod ei confertur; sæpe enim contingit jus aliquod convenire uni personæ per comparationem ad alias; illo vero constituto, ex justitia commutativa servandum esse. Quæ sententia est forte probabilis, communiter tamen non recipitur, quia justitia commutativa præcise sumpta non lædetur dando beneficium digno, quia, hoc ipso quod dignus est, habet sufficientem æqualitatem rei ad rem respectu talis beneficii, propter quod juxta communem sententiam ille non obligatur ad restituendum. Accedit, quod ille dignior non læditur in bonis propriis quorum sit dominus, et ideo ejus læsio contra justitiam commutativam non est. Denique potest hic accommodari argumentum supra factum, quod æquitas, quæ in hac electione dignioris servatur, plus distat a rigorosa æquitate arithmetica, quam a geometrica, vel etiam quam inter se differant arithmetica et geometrica æqualitas; ergo si ob eam causam negatur pertinere ad justitiam distributivam, negandum etiam est pertinere ad commutativam. Neque defuerunt qui ita sentirent, dicentes illam non esse justitiam aliquam, quia non spectat ad aliquam æqualitatem propriam, sed solum ad fidelitatem, quam minister publicus debet Ecclesiæ, seu Reipublicæ. Verumtamen, quidquid sit respectu Reipublicæ, respectu tamen eorum, inter quos fit electio, negari non potest quin aliqua injuria fiat digniori, dum alius illi præfertur; quod adeo videtur per se notum, ut

omnes homines ita sentiant; ergo e contrario servare digniori jus suum, alicujus justitiæ actus est.

11. *Accedit præterea* (et auget difficultatem quam posuimus), quia justitia distributiva non solum interdum non distribuit bona inter distinctas personas juxta geometricam proportionem, verum etiam aliquando respectu unius personæ tantum servat æquitatem, sine ulla comparatione ad alias in dignitate vel merito; ergo proportio inter multos etiam latiori modo sumpta non potest esse adæquata ratio objectiva justitiæ. Consequentia patet ex dictis; et antecedens probatur, quia, si sunt bona communia in Republica distribuenda militibus de illa bene meritis in munere suo, quamvis unus tantum inveniat, ille suo præmio donandus erit; si enim, concurrentibus aliis, præmium reciperet ultra stipendium fortasse ex justitia commutativa debitum, cur illo privabitur, quod unicuique sit? Idem constat in provisione cathedræ, vel beneficii, si unus tantum sese offerat, et ille sit dignus. Idem esse potest frequens in distributione honoris, qui nunc quidem inter multos distribuitur, nunc autem uni soli fit. Quod si forte dicant in his actionibus semper includi comparationem ad indignos vel non habentes talem titulum meriti, eadem ratione dicam justitiam commutativam comparare creditorem cum aliis, qui nullum jus habent, ut illi potius quam aliis solvat.

12. *Conclusio totius discursus.* — Quocirca, si omnia exacte pensentur, magna videtur esse similitudo in his omnibus proportionibus inter justitiam commutativam et distributivam; nam utraque potest circa unum et circa multos operari, et in actione quæ est circa unum, necesse est ut utraque servet æqualitatem aliquam inter rem et personam; nam cum servatur justitia, necesse est ut ad æqualitatem constituendam intendatur; ergo, cum supponamus in tali actu utriusque justitiæ non intervenire nisi unam rem et unam personam, necesse est ut utraque justitia possit inter eas æquitatem servare. Quod quidem in commutativa indubitatum est, in distributiva autem videri potest novum; ratio tamen facta id satis ostendit, quia interdum operatur circa unam personam tantum; ergo tunc etiam operatur faciendo æqualitatem, alias non operatur ut justitia. Sed in illo actu non interveniunt alia inter quæ fiat æqualitas, nisi res quæ datur, et persona cui confertur; ergo hæc etiam justitia facit inter eas æqualitatem.